

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Työelämä • 2020:41

Yhteiskunnallisten yritysten strategia

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:41

Yhteiskunnallisten yritysten strategia

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

© 2021 tekijät ja työ- ja elinkeinoministeriö

ISBN pdf: 978-952-327-884-4

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Yhteiskunnallisten yritysten strategia

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:41		Teema	Työelämä
Julkaisija	Työ- ja elinkeinoministeriö		
Tekijä/t			
Toimittaja/t			
Yhteisötekijä	Yhteiskunnallisten yritysten työryhmä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	25
Tiivistelmä	<p>Yhteiskunnallinen yritys harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi ja käyttää suurimman osan voitostaan tavoitteensa edistämiseen. Toiminnassa korostuu vastuullisuus, avoimuus ja läpinäkyvyys sekä hallintomallissa osallisuus ja demokratia.</p> <p>Strategian lähtökohtana on, että yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan erityispiirteet tunnustetaan, mutta erityistä säädöspohjaa tai erityiskohtelua ei luoda. Sen sijaan yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä vahvistetaan. Strategiassa esitetään perustettavaksi valtakunnallinen, verkostomaisesti toimiva osaamiskeskus. Keskukseen ohjaus ja seuranta ovat työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla. Osaamiskeskuksen tehtävänä on rakentaa yhteiskunnallisiin yrityksiin erikoistuneet valtakunnalliset neuvonta- ja ohjauspalvelut sekä lisätä toimintamallin tunnettua. Yhteiskunnallisten yritysten vaikuttavuusperusteista liiketoimintaosaamista lisätään. Toimia sosiaalisten innovaatioiden juurruttamiseksi vahvistetaan. Julkisten hankintojen vaikuttavuusperusteisuutta, sosiaalisten kriteereiden käyttöä ja innovatiivisia menettelyjä edistetään sekä arvioidaan uusien rahoitusmallien tarve. Tilastointi ja tiedontuotanto systematisoidaan ja tutkimustoimintaa lisätään. Strategian keskeinen tavoite on parantaa osatyökykyisten ja muiden heikossa työmarkkinatilanteessa olevien työllisyyttä.</p>		
Asiasanat	työelämä, työ, yhteiskunnallinen yrittäjyys, yhteisötalous, osatyökykyiset, työllisyys, välityömarkkinat, sosiaaliset innovaatiot, työpolitiikka		
ISBN PDF	978-952-327-884-4	ISSN PDF	1797-3562
ISBN painettu		ISSN painettu	
Asianumero		Hankenumero	
Julkaisun osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-884-4		

En strategi för sociala företag

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2021:41		Tema	Arbetsliv
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet		
Författare Redigerare Utarbetad av Språk	Arbetsgruppen för sociala företag finska	Sidantal	25
Referat	<p>Sociala företag bedriver näringsverksamhet för att uppnå samhällliga mål och använder största delen av sin vinst till att uppnå sina mål. I verksamheten betonas ansvarsfullhet, öppenhet och transparens samt delaktighet och demokrati i förvaltningsmodellen.</p> <p>Utgångspunkten för strategin är att särdragen i sociala företags affärsverksamhet erkänns, men att det inte skapas någon särskild författningsrund eller ges någon särbehandling. Däremot ska verksamhetsbetingelserna för sociala företag stärkas. I strategin föreslås att det bildas ett nationellt kompetenscentrum som fungerar som ett nätverk. Arbets- och näringsministeriet ansvarar för styrningen och uppföljningen av centret. Kompetenscentret ska ha till uppgift att skapa rådgivnings- och vägledningstjänster i de sociala företagen samt göra verksamhetsmodellen mera känd. Sociala företags effektbaserade kunskande inom näringsverksamhet ska ökas. Åtgärder för att etablera sociala innovationer ska stärkas. En effektbaserad offentlig upphandling, användningen av sociala kriterier och innovativa förfaranden ska främjas och behovet av nya finansieringsmodeller och möjligheterna att utvidga dem ska bedömas. Statistikföringen och kunskapsproduktionen ska systematiseras och forskningsverksamheten ska ökas. Det centrala målet med strategin är att förbättra sysselsättningen bland partiellt arbetsföra och övriga grupper som befinner sig i en svag ställning på arbetsmarknaden.</p>		
Nyckelord	arbetsliv, arbete, socialt företagande, social ekonomi, partiellt arbetsföra arbetstagare, sysselsättning, kompletterande arbetsmarknader, sociala innovationer, arbetspolitik		
ISBN PDF ISBN tryckt Ärendenummer	978-952-327-884-4	ISSN PDF ISSN tryckt Projektnummer	1797-3562
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-884-4		

Strategy for Social Enterprises

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2021:41	Subject	Working life
--	----------------	--------------

Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland
------------------	--

Author(s)	
------------------	--

Editor(s)	
------------------	--

Group author	Working group on Social Enterprises
---------------------	-------------------------------------

Language	Finnish
-----------------	---------

Pages	25
--------------	----

Abstract

A social enterprise is engaged in business activity to achieve its chosen social objective and directs the majority of its profits to that purpose. The activities emphasise responsibility, openness and transparency, as well as inclusion and democracy in the governance model.

The strategy's premise is that the way social enterprises conduct business will be recognised, but no specific legal basis or special treatment will be provided for them. Instead, the operating conditions of social enterprises will be strengthened. The strategy proposes that a new centre of expertise, which will be national and network-based, be established. The Ministry of Economic Affairs and Employment is responsible for the management and oversight of the centre. The centre's task is to create national advisory and guidance services specialising in social enterprises and introduce measures to raise awareness of the business model. Business skills and competence in effectiveness among social enterprises will be increased. Measures to help integrate social innovations will be strengthened. The effectiveness of public procurement and the use of social criteria and innovative practices will be advanced and the need for new funding models will be assessed. Statistics and data production will be systematised and research activities will be increased. The key objective of the strategy is to improve the employment of people with partial work ability and others who are in a weak labour market position.

Keywords	working life, work, social entrepreneurship, social economy, people with partial work ability, employment, intermediate labour market, social innovations, labour policy
-----------------	--

ISBN PDF	978-952-327-884-4
-----------------	-------------------

ISBN printed	
---------------------	--

Reference number	
-------------------------	--

ISSN PDF	1797-3562
-----------------	-----------

ISSN printed	
---------------------	--

Project number	
-----------------------	--

URN address	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-884-4
--------------------	---

Sisältö

Esipuhe.....	7
Yhteiskunnallisten yritysten strategia.....	9
1 Strategian taustaa.....	10
2 Strategian perustelu ja tavoitteet.....	12
3 Yhteiskunnallisen yrityksen määritelmä.....	14
4 Yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi tarvittavat toimenpiteet.....	17
4.1 Perustetaan yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus.....	17
4.2 Liiketoiminta- ja vaikuttavuusosaamisen kasvattaminen.....	18
4.3 Liiketoiminnan parantaminen verkostoja vahvistamalla.....	19
4.4 Toimintamalli tunnetuksi vahvalla viestinnällä.....	20
4.5 Vaikuttavuusperusteisuus rahoituksen ytimeen.....	20
4.6 Tilastointia, tietopohjaa ja datankeruuta vahvistettava.....	21
4.7 Tutkimusta lisättävä.....	23
Eräiden käsitteiden määrittelyä.....	24

ESIPUHE

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 4.6.2020 työryhmän valmistelemaan ehdotuksia yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi (VN/2392/2020). Työryhmän tehtävänä oli laatia esitys keskeiset hallinnonalat kattavaksi yhteiskunnallisia yrityksiä koskevaksi strategiaksi ja siihen liittyväksi toimintasuunnitelmaksi 30.4.2021 mennessä.

Työryhmä sai esityksensä strategiasta valmiiksi määräajassa. Esitystä käsiteltiin Palvelut, etuudet ja osallisuus-alatyöryhmän kokouksessa 11.3.2021 ja Työllisyyden ministeriryhmä hyväksyi strategian linjaukset 9.4.2021. Hallitus päätti puoliväliriihessään 29.4.2021 perustaa asiantuntijajyksikön tukemaan yhteiskunnallisten yritysten syntymistä.

Strategian tarkoituksena on vahvistaa yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä, lisätä uusien yhteiskunnallisten yritysten määrää sekä kehittää yhteiskunnallisten yritysten osaamista. Strategian keskeiset tavoitteet ovat:

- parantaa toimintamallin tunnettuutta ja näkyvyyttä
- edistää vastuullista ja vaikuttavuusperusteista liiketoimintaosaamista
- skaalata ja juurruttaa yhteiskunnallisten yritysten sosiaalisia innovaatioita
- lisätä osatyökykyisten ja muiden vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä
- systematisoida tilastointia ja datankeruuta sekä lisätä ja hyödyntää tutkimustoimintaa
- kehittää uusia vaikuttavuuteen perustuvia rahoitusmalleja.

Työryhmän kokoonpano:

Puheenjohtaja työmarkkinaneuvos Kimmo Ruth, TTM, työ- ja elinkeinoministeriö
 Jäsen johtaja Markus Seppelin, sosiaali- ja terveysministeriö
 Jäsen neuvotteleva virkamies Tiina Oinonen, AKO, työ- ja elinkeinoministeriö
 Jäsen johtaja Tuija Oivo, KOY, työ- ja elinkeinoministeriö
 Jäsen neuvotteleva virkamies Seppo Kangaspunta, TTM, työ- ja elinkeinoministeriö
 Jäsen hallitusneuvos Lippe Koivuneva, TTM, työ- ja elinkeinoministeriö
 (30.10.2020 asti)

Työryhmän kuultavana olleet asiantuntijat:

Tero Lausala, Suomalaisen Työn Liitto
Niina Ollikka, Suomalaisen Työn liitto
Kimmo Lipponen, Arvo ry
Jukka Lindberg, Vates ry
Kimmo Kumlander, Silta-Valmennusyhdistys ry
Reeta Munther, Silta-Valmennusyhdistys ry
Juha Lehtikuja, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
Sanna Fagerlund, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
Kirsi Helin, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
Ville Grönberg, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL
Sami Karhu, Osuustoimintakeskus Pellervo ry
Mikko Räsänen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Alli Tiensuu, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Lotta Savinko, Akava ry
Raija Heimonen, Pellervon taloustutkimus PTT
Kirsi Väättä, SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry
Anu Tirkkonen, Suomen Kuntaliitto, Julkisten hankintojen vauhditusohjelma
Veli-Matti Karppinen, Kainuun Nuotta ry
Katja Rinne-Koski, Ruralia-Instituutti
Jyrki Jauhiainen, oikeusministeriö
Ville Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö
Kirsi Lahtinen, Patentti- ja rekisterihallitus
Milka Suomalainen, Tilastokeskus
Päivi Krywazki, Tilastokeskus
Hannele Tanhua, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Liisa Huhtala, työ- ja elinkeinoministeriö
Kaisu Puumalainen, Lappeenrannan yliopisto, LUT
Eeva Houtbeckers, Aalto yliopisto
Ulla Nord, Arvo ry
Katja Anoschkin, Arvo ry
Marika Lohi, EhtaRaha
Mika Pyykkö, työ- ja elinkeinoministeriö, vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskus

Yhteiskunnallisten yritysten strategia

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 4.6.2020 työryhmän valmistelemaan ehdotuksia yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintaedellytysten parantamiseksi. Työryhmän tehtävänä on ollut laatia esitys yhteiskunnallisia yrityksiä koskevaksi strategiaksi ja siihen liittyväksi toimintasuunnitelmaksi 30.4.2021 mennessä. Hallitus on hyväksynyt strategian puoliväliriihessään 29.4.2021.

1 Strategian taustaa

Yhteiskunnallinen yritystoiminta on pääministeri **Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa** nostettu esiin yhtenä keinona luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden rakentamiseksi ja työllisyysasteen nostamiseksi. Tavoitteena on parantaa yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä osatyökykyisten ja muiden vaikeassa asemassa olevien työllistämiseksi uudistamalla rahoitusta ja tarjoamalla liiketoiminta-osaamista vahvistavaa tukea.

Hallitusohjelmassa on myös muita kirjauksia, jotka koskevat yhteiskunnallisia yrityksiä. Yritysten kasvua ja uudistumista mahdollistetaan erilaisten yritysten tarpeet tunnistaen. Tuetaan start up- ja pk -yritysten rahoitusvaihtoehtojen monipuolistumista. Järjestöjen roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä vahvistetaan ja järjestöjen mahdollisuus tuottaa palveluita turvataan. Edistetään osuuskuntamuotoista yritystoimintaa. Lisäksi mukana on mm. julkisia hankintoja ja vastuullista liiketoimintaa kehittäviä linjauksia, esim. tavoitteena on, että julkisiin hankintoihin asetetaan ehto sosiaalisesta työllistämisestä.

Yhteiskunnallisen yrittäjyyden toimintamallia on arvioitu Suomessa aika ajoin. **Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2011 asettaman työryhmän** lähtökohtana oli käsitys arvopohjaisesta, yhteiskunnalliset tavoitteet omaavasta liiketoiminnasta ja yksi perusajatus oli toimintamallin soveltuvuus hoivapalvelujen tuotantoon, työmarkkinoille integrointiin sekä järjestöjen maksullisen toiminnan organisointiin. Työryhmä totesi johtopäätöksissään, että yhteiskunnallinen yritys ei Suomessa ole yritystoiminnan juridinen muoto, vaan liiketoimintamalli, jonka toiminnan tavoitteet ovat yhteiskunnallisia. Yritys toimii markkinoilla ja sijoittaa pääosan voitostaan toimintansa kehittämiseen. Osakkeenomistajien tai omistajan voiton maksimointi ei siis ole yhteiskunnallisen yrityksen päätarkoitus. Työryhmä katsoi, että liiketoimintamalli on syytä määritellä erotukseksi yritysten yhteiskuntavastuun määritelmästä tai yleisestä hyväntekeväisyyden harjoittamisesta. Tuolloinen työryhmä totesi lisäksi, että yhteiskunnallisille yrityksille luotaville uusille tai erillisille tukijärjestelmille ei ollut tarvetta. Uusia yrityspalveluja yhteiskunnallisille yrityksille ei ollut tarpeen luoda. Sen sijaan julkista yrityspalvelujärjestelmää tuli kehittää siten, että järjestelmä tunnistaa yhteiskunnallisten yritysten erityispiirteet ja kykenee neuvontaan ja palveluun myös näiltä osin.

Asiakas- ja yrityskentässä erottautumista samoin kuin toimintamallin tunnettuutta nähtiin perusteltuna edistää yhteiskunnalliselle yritykselle myönnettävällä merkillä. Tästä syntyi vuonna 2012 **Suomalaisen Työn Liiton hallinnoima Yhteiskunnallisen Yrityksen Merkki**.

EU:n komission vuonna 2019 julkaiseman Suomen yhteiskunnallisia yrityksiä ja niiden ekosysteemiä käsittelevän raportin mukaan Suomessa puuttuu yleistä tietoisuutta ja tietoa yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintamallista. Niiden kasvua rajoittavia tekijöitä ovat ohjaavan politiikkakehyksen puute, alikehittyneet sosiaaliset investointimarkkinat sekä ymmärryksen puute yhteiskunnallisten yritysten erityisistä piirteistä ja yritysten tuottamasta yhteiskunnallisesta arvosta. Orastava ekosysteemi ei tue yhteiskunnallisen yrityksen liiketoiminnan erityispiirteitä. Organisaatioiden on vaikea löytää rahoituksellista tukea. Lisäksi useimmat rahoitusvälineet on luotu tavanomaista liiketoimintaa varten tai voittoa tavoittelemattomille yhdistyksille, joten ne eivät kohdistu erityisesti yhteiskunnallisiin yrityksiin.

Strategiatyön tueksi ja ajantasaisen tilannekuvan saamiseksi toteutettiin vuonna 2019 **selvitys ”Yhteiskunnalliset yritykset Suomessa”** (Harri Kostilainen, Diak). Tilannekartoituksen lisäksi selvityksellä haluttiin tietoa mm. siitä, miten tällaisen yritystoiminnan edellytyksiä ja toimintaympäristöä sekä työllistämismahdollisuuksia voitaisiin kehittää. Selvityksen mukaan yhteiskunnallisen yritystoiminnan liiketoimintamallin tunnettavuus on edelleen heikkoa eikä tilastoihin perustuvaa tietoa niistä ole luotettavasti ja kattavasti saatavissa. Tutkimukseen perustuvaa tietoa yhteiskunnallisesta yritystoiminnasta ja sen vaikutuksista on vähän. Yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintamallin erityispiirteisiin erikoistunutta neuvonta- ja ohjauspalveluja ei ole riittävästi saatavilla ja samanaikaisesti juuri liiketoiminta- ja rahoitusosaamisen puutteet ovat yksi keskeisimmistä yhteiskunnallisten yritysten kasvun haasteista. Kuitenkin Suomessa yhteiskunnallisen yrittäjyyden eri muotojen edistämisen lähtökohdat ovat hyvät. Meillä on vahvoja paikallisia ja valtakunnallisia osuuskuntia eri aloilla. Sosiaali- ja terveysalalla toimii järjestö- ja säätiöpohjaisia sekä -omisteisia yrityksiä, josta monet täyttävät yhteiskunnallisen yrityksen tunnusmerkit. Kylätoiminnalla ja paikallisilla yhdistyksillä on pitkät perinteet. Näiden organisaatioiden toiminta voi laajeta myös monialaisten palveluiden tuottamiseen ja työllistämiseen. Julkisten hankintojen sosiaaliset kriteerit, tulos- ja vaikuttavuusperusteiset julkiset hankinnat sekä vaikuttavuussijoittaminen voisivat lisätä yhteiskunnallisten yritysten kasvu- ja työllistymisedellytyksiä

Yhteiskunnallisten yritysten strategiaa valmistelleen työryhmän **kuulemisissa** nousivat esiin samat kysymykset. Käsitteiden epämääräisyys, tutkimus- ja tilastotiedon puutteet sekä liiketoimintamallin tuntemattomuus koettiin edelleen haasteiksi. Eri asiantuntijat korostivat erityisesti pysyvien neuvonta- ja tukirakenteiden puuttumisen vaikeuttavan yhteiskunnallisten yritysten määrän kasvua. Myös toimijakentän hajanaisuus ja yhteistoiminnan vähäisyys sekä eri viranomaisten ja rahoittajien tiedon puute yhteiskunnallisten yritysten erityispiirteistä koettiin vaikeuttavan toiminnan laajenemista.

2 Strategian perustelu ja tavoitteet

Strategiassa ei rajata yhteiskunnallista yrittäjyyttä toimialakohtaisesti, mutta on kuitenkin tarpeen todeta joitakin kehitystrendejä, jotka lisäävät potentiaalia vaihtoehtoisille liiketoimintamalleille.

Kiertotalouden edistäminen kaikilla tasoilla on yksi merkittävimmistä työkaluista toteuttavassa ilmastopolitiikassa. Suomi on sitoutunut koko EU:n laajuisiin kiertotalouden edistämistavoitteisiin, joissa ympäristönäkökohtien lisäksi haetaan EU:lle lisää kilpailukykyä uusien innovaatioiden ja matalan kynnyksen työllisyyden kautta. Selvitysten mukaan kiertotaloudessa on merkittävä liiketoimintapotentiaali. Sitra ennustaa kiertotalouden tarjoavan 75 000 uutta työpaikkaa jo lähivuosina. Käyttökelpoisten tuotteiden uudelleenkäytön edistäminen osana kiertotaloutta voisi lisätä työllisyyttä huomattavasti. Kiertotalous ja tuotteiden uudelleenkäyttö tarjoavat paljon mahdollisuuksia sekä osatyökykyisten että muiden vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseen myös yhteiskunnallisten yritysten määrän kasvattamiseen.

Sosiaali- ja terveystalouselämä on voimakkaiden muutostarpeiden keskellä väestön ikärakenteesta johtuen. Tämän vuoksi alalla on runsaasti uusia liiketoimintamahdollisuuksia, jotka liittyvät muun muassa sote- uudistukseen, erilaisiin palveluseteleihin, tekoälyn ja alustatalouden mahdollisuuksiin, robotiikkaan sekä yrityskauppoihin. Hyvinvointipalvelujen turvaamiseen tarvitaan toimintamalleja, jotka haastavat palveluntuottajat lisäämään tuottavuutta, palvelutoiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. On tarvetta monipuolistaa palvelumarkkinoita sekä tukea vaihtoehtoisilla liiketoimintamalleilla toimivia yrityksiä. Yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintamalli on yksi mahdollisuus palvelutuotannon monipuolistamiseen.

Yhteisöllähtöinen yhteiskunnallinen yrittäjyys on noussut monessa maassa kiinnostuksen kohteeksi erityisesti maaseudun mahdollisuutena kehittää asukkaiden hyvinvointia, työllisyyttä sekä vastata palvelukysyntään. Yhteisöllähtöiset yhteiskunnalliset yritykset vastaavat paikallisiin palvelutarpeisiin tuottamalla esimerkiksi hoivapalveluja, kuljetuspalveluita, asumispalveluita sekä järjestämällä kauppa- ja postipalveluita. Ruralia-instituutti on arvioinut, että maaseudun yhteisöjen yhdessä toteuttamalle palvelutarjonnalle tulee olemaan kasvavaa kysyntää. Monessa pienemmässä kunnassa palveluiden hankkimiseen ei tule yksityisten palveluntuottajien tarjouksia välttämättä lainkaan, jolloin kunnat ja yhteisöt joutuvat kehittämään uudenlaisia tapoja tarvittavien palveluiden järjestämiseen. Etätöiden lisääntyminen ja monipaikkaisuus luovat lisäpotentiaalia uusien liiketoimintamallien syntymiselle.

Työmarkkinoiden murros vaikuttaa myös yritysten ja yrittäjyyden monimuotoistumiseen sekä itsensä työllistäjien määrän kasvuun. Työmarkkinoilla tapahtuu sukupolvenvaihdos suurten ikäluokkien eläköityessä. Nuorille merkitsee yhä enemmän työn merkityksellisyys, sisältö, työyhteisö, vaikuttamismahdollisuudet sekä työn ja muun elämän yhteensovittaminen. Uuden sukupolven ryhtyminen yrittäjiksi tuonee mukanaan uusista lähtökohdista nousevaa yrittäjyyttä.

Arvomaailman muutos näkyy ihmisten kulutuskäyttäytymisessä. Yhä useampi kuluttaja tekee tänä päivänä eettisiä valintoja. Kuluttajien yhä kasvava kiinnostus hyödykkeiden alkuperää ja eettisiä tuotantotapoja kohtaan on merkinnyt vastaavasti yrityksille tarvetta profiloitua markkinoilla

Kestävän ja vahvan yhteiskunnan rakentamiseen tarvitaan mahdollisimman laaja toimijajoukko sekä ennakkoluulottomia uusia toimintatapoja. Sosiaalisilla innovaatioilla voidaan vastata yhteiskunnallisiin haasteisiin uusilla ideoilla ja ratkaisuilla, jotka parantavat kansalaisten palveluita, hyvinvointia ja osallisuutta. Yhteiskunnalliset yritykset ovat tärkeä voimavara haasteisiin vastaamisessa. Strategian tarkoituksena on vahvistaa yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä, lisätä uusien yhteiskunnallisten yritysten määrää sekä kehittää yhteiskunnallisten yritysten osaamista. Tavoitteena on elinvoimainen yhteiskunnallisten yritysten ekosysteemi, joka osallistuu tehokkaasti yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseen. Yksi strategian keskeisimmistä tavoitteista on työllistää osatyökykyisiä ja muuten vaikeassa työmarkkina-asemassa olevia.

Strategian tavoitteena on:

- kirkastaa ja selkeyttää yhteiskunnallisten yritysten määritelmä
- parantaa toimintamallin tunnettuutta ja näkyvyyttä
- edistää vastuullista ja vaikuttavuusperusteista liiketoimintaosaamista
- skaalata ja juurruttaa yhteiskunnallisten yritysten sosiaalisia innovaatioita
- lisätä osatyökykyisten ja muiden vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä
- systematisoida tilastointia ja datankeruuta sekä lisätä ja hyödyntää tutkimustoimintaa
- kehittää uusia vaikuttavuuteen perustuvia rahoitusmalleja.

Tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan joukko koordinoituja toimia, joiden on oltava sekä pitkäaikaisia että katalyyttisiä lyhyellä aikavälillä. Strateginen työ vaatii läheistä vuoropuhelua useiden sidosryhmien kanssa, sekä julkisen, yksityisen että kolmannen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Se vaatii myös pysyvän, erikoistuneen tukirakenteen luomista.

3 Yhteiskunnallisen yrityksen määritelmä

Yhteiskunnallisten yritysten määrittelyssä on nähtävissä kaksi pääsuuntausta. Omaa identiteettiä korostavassa suuntauksessa yhteiskunnalliset yritykset pyrkivät erottautumaan muusta liiketoiminnasta omine selvine tunnuspiirteineen. Pyrkimys on luoda yhteiskunnallisille yrityksille omaa säädöspohjaa, omia instituutioita ja selvärajaisia kriteereitä. Yhteiskunnalliset yritykset nähdään perustaltaan erilaisena liiketoimintana, jonka tavoite on osallistua yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseen. Yhteiskunnalliset tavoitteet eivät ole vain osa yrityksen toimintalogiikkaa vaan koko toimintaa ohjaava pääperiaate. Monissa EU-maissa on lähdetty luomaan omaa lainsäädäntöä ja omia rakenteita yhteiskunnallisille yrityksille.

Toisessa suuntauksessa yritysten yhteiskunnallinen luonne on niiden itsensä määriteltävissä samoin kuin yhteiskunnallisten tavoitteiden merkitys yrityksen koko toiminnassa. Selvärajaisuuden puuttuminen tekee yhteiskunnallisten yritysten tunnistamisen liiketoiminnassa hankalaksi. Oikeudellisesti ja kilpailullisesti yhteiskunnalliset ja muut yritykset ovat samalla lähtöviivalla. Samat tukirakenteet palvelevat kaikkia yrityksiä. Yhteiskunnalliset päämäärät liiketoiminnassa lähestyvät keskustelua yritysten yhteiskuntavastuun toteutumisesta.

Yritysten vastuullista ja kestävää liiketoimintaa ajaa tänä päivänä entistäkin voimakkaammin yritysten tietoisuus maailman tilasta, tarve vastata asiakkaiden, sijoittajien ja muiden sidosryhmiensä odotuksiin, erottua kilpailijoista, hallita riskejä, kasvattaa arvoaan ja varmistaa toimintaedellytyksensä myös tulevaisuudessa. Yrity maailma on yhä nopeammin integroimassa ympäristö- ja sosiaalista vastuullisuutta osaksi liiketoimintaa. Tämä koskee mm. innovaatioita, johtamista, tuotantoa ja toimintamallia. Yritysvastuu on jo osa normaalia arvonluontia, eikä enää yksittäinen projekti.

Strategian lähtökohtana on, että yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan erityispiirteet tunnistetaan ja tunnustetaan, mutta erityistä säädöspohjaa tai erityiskohtelua ei ole tarpeen luoda. Sen sijaan tavoitteena on vahvistaa yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä ja tukea niitä uusien ja uudella tavalla tuotettujen palvelujen kehittämisessä strategiassa esiteltävin toimin.

Yhteiskunnallisen yritystoiminnan päätoimialoja useissa EU -maissa ovat työttömien työelämää integrointi, koulutus ja kuntoutus ja henkilökohtaiset palvelut sekä heikommin menestyneiden alueiden paikallinen kehittäminen. Yhteiskunnallisen yrityksen yhteiskunnallinen tehtävä voi myös olla esim. haja-asutusalueiden ja taantuvien alueiden tukeminen,

paikallisyhteisöjen kehittäminen, ympäristönsuojelu ja vastuullinen kauppa kehitysmaiden kanssa. Myös kiertotalouden nousu ja kuluttajatietoisuuden lisääntyminen on luonut mahdollisuuksia yhteiskunnallisten yritysten kasvuille. Moninaisten yhteiskunnallisten tavoitteiden tarkkarajainen määrittely liiketoiminnassa on kuitenkin hankalaa, ja maat ovatkin valinneet erilaisia tapoja lähestyä yhteiskunnallisten yritysten rajaustarpeisiin liittyviä kysymyksiä; erillinen säädöspohja, merkit, yleiset kriteerit ja standardit, tulos- ja vaikuttavuustavoitteet, omistajuus, jne.

Moninaisten tavoitteiden vuoksi ei määritelmää haluta rajata vain joillekin toimialoille.

Keskeiset yhteiskunnallista yritystä kuvaavat piirteet ovat seuraavat:

- Yhteiskunnallinen yritys ei ole yritystoiminnan juridinen muoto, vaan liiketoimintamalli, jonka toiminnan tavoitteet ovat yhteiskunnallisia. Yritys toimii kilpailuilla markkinoilla ja sijoittaa pääosan mahdollisesta voitostaan toimintansa kehittämiseen. Osakkeenomistajien tai omistajan voiton maksimointi ei ole yhteiskunnallisen yrityksen päätarkoitus.
- Yhteiskunnallista tavoitetta tai toimialaa ei määritelmässä rajata yhteiskunnallisten yritysten moninaisuuden vuoksi. Yhteiskunnalliseen tavoitteeseen voi sisältyä sosiaalisesti, ympäristöllisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen edistäminen.
- Liiketoiminnan yhteiskunnallinen päätavoite tulee olla kirjattu yhteisön yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin.
- Yhteiskunnallinen yritys voi periaatteessa toimia kaikissa yksityisoikeudellisissa muodoissa. Yrityksenä sen on oltava itsenäinen yksityisoikeudellinen oikeushenkilö, joka on rekisteröity Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) rekisteriin ja jolla on oma Y-tunnus.
- Yhtiöjärjestyksessä tai säännöissä määrätään yli puolet (yli 50 %) voitosta / ylijäämästä käytettäväksi yrityksen yhteiskunnalliseen tavoitteeseen.
- Julkisyhteisö, joka hoitaa lakisääteisiä tehtäviään ja käyttää julkista valtaa, ei voi olla yhteiskunnallinen yritys, eivät myöskään julkisyhteisöjen liikelaitokset.
- Pääosa tuloista tulee liiketoiminnasta.
- Yrityksellä on oltava henkilökuntaa: vähintään yrittäjä tai yksi työntekijä.
- Yhteiskunnallinen yritys harjoittaa liiketoimintaa markkinoilla kilpailullisessa ympäristössä, ja sitä koskevat samat säännökset kuin muitakin yrityksiä ml. kilpailuneutraliteetti, julkisten hankintojen sääntely, valtioneuvoston säännökset ja palvelutavoitemenettely / SGEI.
- Yhteiskunnallinen yritys on paitsi liiketoiminnaltaan myös hallinnoinniltaan ja henkilöstöpolitiikaltaan vastuullinen. Se edistää avoimuuden ja läpinäkyvyyden sekä hyvän hallinnoinnin periaatteita sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Lisäksi se edistää henkilöstön, asiakkaiden ja muiden sidosryhmien osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia samoin kuin demokratiaa mm. sisäisessä päätöksenteossa.

Yhteiskunnallisen yrityksen määritelmä:

Yhteiskunnallinen yritys harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi ja käyttää suurimman osan voitostaan tai ylijäämästään tämän ensisijaisen tavoitteensa edistämiseen, mikä on vahvistettu yhteisön yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin. Lisäksi yhteiskunnallinen yritys korostaa toiminnassaan vastuullisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä hallintomallissaan osallisuutta ja demokratiaa.

4 Yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi tarvittavat toimenpiteet

4.1 Perustetaan yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus

Yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi ja tuen jatkuvuuden varmistamiseksi perustetaan erityinen, valtakunnallinen asiantuntijayksikkö. Kyseessä olisi yhteiskunnallisten yritysten erityisasiantuntemusta omaava osaamiskeskus, joka verkostoituisi muiden toimijoiden kanssa edistään ja tukien eri tavoin yhteiskunnallisten yritysten käynnistymistä ja liiketoiminnan edellytyksiä kaikissa yritystoiminnan vaiheissa. Keskuksen toiminnan ohjaus ja seuranta ovat työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla.

Rahoituksen tarve vuositasolla on 1,5 miljoonaa euroa. Vuosien 2021–2022 osalta rahoitus on mahdollista järjestää kansallisesti työkykyohjelmaan varatuista määrärahoista momenttisiirroin. Vuodesta 2023 eteenpäin toiminnan jatkaminen edellyttää lisärahoitusta. Toinen vaihtoehto on käynnistää toiminta Euroopan sosiaalirahaston valtakunnallisena koordinaatiohankkeena vuosina 2021–2027.

Yhteiskunnallisilla yrityksillä on erityispiirteitä ja -tarpeita, joita ei tunnisteta tai tunnusteta yleisissä yritystoimintaa tukevissa strategioissa, politiikoissa eikä yrityspalvelujärjestelmissä. Osaamiskeskuksen lisäarvo tulee tähän yrityssektorin erityisryhmään kohdistuvista räätälöidyistä kehittämistoimista. Toimet tarjoavat aineksia kehittää kansallisia toimia, kuten lainsäädäntöä ja palveluita sekä palvelu- ja tukijärjestelmiä. Tuloksia voidaan hyödyntää yrityksiä koskevilla strategioilla, palvelujärjestelmissä ja palveluissa sekä tarvittaessa erityistoimien kehittämisessä yhteiskunnallisille yrityksille valtakunnallisella ja/tai alueellisella tasolla ja ottaen huomioon kansainvälisiä kokemuksia.

Osaamiskeskuksen tehtävänä on liiketoiminta- ja vaikuttavuusosaamisen kehittäminen sekä tulosten tuotteistaminen ja skaalaaminen. Erityisen tärkeää on yhteiskunnallisen yrittäjyyden tunnettuuden parantaminen ja vahva viestintä. Yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan päätavoite on yleensä sosiaalinen tai ekologinen, joten näiden yritysten toimintamahdollisuuksien ja vaikuttavuuden paraneminen voi lisätä hyvinvointia ja osallisuutta myös laajemmin kuin yrittäjyyden ja työmahdollisuuksien kautta. Yhteiskunnallisia yrityksiä

on kaikkialla Suomessa, joten valtakunnalliset ja alueelliset toimet lisäävät myös alueiden elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Kohdejoukon kirjavuudesta johtuen systemaattinen tiedonkeruu yhteiskunnallisista yrityksistä puuttuu tällä hetkellä ja myös se tulee organisoida hankkeen yhteydessä.

4.2 Liiketoiminta- ja vaikuttavuusosaamisen kasvattaminen

Osaamiskeskuksen tehtävänä on rakentaa yhteiskunnallisiin yrityksiin erikoistuneet valtakunnalliset neuvonta- ja ohjauspalvelut sekä järjestää toimenpiteitä, joiden avulla lisätään liiketoimintamallin tunnettuutta yritys- ja työllisyyspalveluissa työskentelevien asiantuntijoiden keskuudessa sekä oppilaitosten ja korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksessa.

Liiketoiminta- ja vaikuttavuusosaamisen puute on keskeinen haaste yhteiskunnallisten yritysten kasvulle. Koulutusta, mentorointia ja vertaistukea sekä muuta yhteiskunnallisten yritysten valmiuksien ja osaamisen kehittämistä tulee kehittää erityisesti vahvistamaan liiketoimintaosaamista ja/tai johtamista sekä digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämistä. Yhteiskunnallinen yritys ja sen perustajat pyrkivät liiketoiminnallaan yhteiskunnalliseen tavoitteeseen ja ovat usein asiantuntijoita tämän tavoitteensa sisältöalueella, mutta puutteita voi olla liiketoimintaosaamisessa ja muussa yritystoiminnan ”kovassa ytimessä”. Myös kansainvälistymisen vaatimukset ja mahdollisuudet voivat olla vieraita.

Yhteiskunnallisten yritysten tunnettuuden lisääminen yritysneuvojille on yksi toiminnan kärjistä. On tarpeen sisällyttää asiantuntemusta yhteiskunnallisten yritysten erityispiirteistä ja -tarpeista kaikkiin yrityspalveluihin ml. rahoitusta ja rahoitusvälineitä koskeva neuvonta, ohjaus ja koulutus. Tämän tietoisuuden pysyvyyttä ja päivittämistä varten tulee luoda pysyvä järjestelmä – kyseessä ei enää saa olla pelkästään määräaikainen ja kertaluonteinen hanketoiminta.

Oppilaitosten ja korkeakoulujen yrittäjyyskasvatus ovat avainasemassa nuorten yritystoiminnan edistämisessä. Tästä on Suomessa hyviä esimerkkejä (esim. Aalto-yliopisto ja Co-op Network Studies), joiden onnistuneita käytäntöjä osuuskunta- ja yhteiskunnallisen start up- ja muun yrittäjyyden käynnistämisestä tulisi juurruttaa laajemminkin oppilaitosten ja yliopistojen toimintamalleihin. Nuoret ovat olleet yhä kiinnostuneempia vastuullisesta ja yhteiskunnallisesta yritystoiminnasta sekä tarttuneet ennakkoluulottomasti teknisen kehityksen tuomiin mahdollisuuksiin ja uudenlaisiin liikeideoihin.

4.3 Liiketoiminnan parantaminen verkostoja vahvistamalla

Yhteiskunnallisten yritysten ekosysteemiä sekä kestävä kasvun edellytyksiä vahvistetaan erilaisten toimijoiden verkosto- ja muulla yhteistyöllä. Yhteistyötä syventämällä vaikutetaan liiketoiminnan parantamiseen sekä toimintamallin leviämiseen niin yhteisötaloudessa kuin missiolähtöisissä pienyrityksissä. Yrityshautomo ja -kiihdyttämötoimintaa edistetään.

Suomeen tarvitaan yhteiskunnallisten yritysten keskinäistä järjestelmällistä verkostoitumista ja yhteistyötä, kuten osaamista ja muita valmiuksia parantavia "sateenvarjoja" tai "kattorakenteita" Italian katto-osuuskuntien tapaan. Monituottajamallit voivat olla tukena myös esim. julkisissa hankintamenettelyissä ja edustamiensa yritysten ääneen kuuluviin saamisessa. Yhteiskunnalliset yritykset voivat saada toiminnalleen lisäarvoa ja vahvuutta työskennellessään toisten vastaavan arvopohjan omaavien yritysten ja muiden toimijoiden, kuten kuntien kanssa.

On tärkeää edistää yhteiskunnallisten yritysten verkostoitumista ja yhteistyötä muiden yritysten kanssa liiketoiminnan ja sen edellytysten vahvistamiseksi markkinoilla. Yhteiskunnallisten yritysten, erilaisten oppi- ja tutkimuslaitosten, järjestöjen sekä muiden toimijoiden yhteistyöllä voidaan osaltaan edistää tietoisuutta yhteiskunnallisen yrittäjyyden mahdollisuuksista sekä sosiaalisten ja muiden innovaatioiden syntymistä ja hyödyntämistä. Järjestöissä syntyy liiketoiminnallisesti kiinnostavia konsepteja ja palveluita, mutta niiden jatkojalostaminen kaupallisiksi tuotteiksi on hankalaa mm. tähän tarkoitukseen suunnattujen rahoitusinstrumenttien puuttuessa. Moni järjestö olisi kiinnostunut jonkin oman toimintansa kaupallistamisesta, ja myös sote-sektorilla toimivissa järjestöissä piilee iso potentiaali.

Veikkausvoittovarojen pienentyessä järjestöt joutuvat entistä enemmän pohtimaan ansaintalogiikkaansa ja löytämään toiminnalleen uusia rahoituslähteitä. Tässä skaalattavat, arvolähtöisesti ja ihmislähtöisesti tuotetut palvelut ja tuotteet voivat olla houkutteleva ja tärkeä etenemisreitti.

Tarvitaan valtakunnallisia ja myös alueellisiin tarpeisiin perustuvia malleja osaamisen ja valmiuksien parantamiselle. Tällainen voi olla esim. erityinen yrityshautomo tai -kiihdyttämötoiminta, joka vauhdittaa ja vahvistaa yhteiskunnallisten yritysten toiminnan käynnistymistä ja kehittymistä, myös skaalaten olemassa olevia kokemuksia

4.4 Toimintamalli tunnetuksi vahvalla viestinnällä

Lisätään tietoisuutta yhteiskunnallisen yritystoiminnan toimintamallista ja sen erityispiirteistä mm perustamalla oma verkkosivusto. Yhteiskunnallisen yrityksen brändiä kehitetään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Tunnettuutta lisätään julkisten hankkijoiden, rahoittajien, kuluttajien, potentiaalisten yhteiskunnallisten yritysten sekä koulutusta tarjoavissa organisaatioissa. Tunnettavuuden lisääminen edellyttää kohdennettua markkinointiviestintää, tiedotusta ja koulutusta eri sidos- ja kohderyhmille.

Yhteiskunnallinen yritys kaipaa Suomessa konseptina selkeyttämistä. Erityisesti tämän koskee yritysneuvoja ja muita yrityksille erilaista tukea tarjoavia palvelujen tuottajia mutta myös päätöksentekijöitä, asiakkaita, sidosryhmiä, kuluttajia, kouluttajia, tiedonvälittäjiä, yritystoimintaa harkitsevia jne.

Kuluttajat, muut asiakkaat ja sijoittajat sekä työntekijät vaativat yritystoiminnalta yhä enemmän vastuullisuutta, jota yritykset myös tuovat yhä enemmän esiin markkinointitoimenaan. Läpinäkyvyyttä vaaditaan mm. sosiaalisesti kestävästä, ihmisoikeudet huomioon ottavista työoloista sekä ympäristöä ja sen monimuotoisuutta kunnioittavista tuotantotavoista. Vaikka vastuullisen yritystoiminnan lisäksi myös yhteiskunnallinen yritys on käsitteenä saanut yhä enemmän julkisuutta ja selkeyttä, yleinen tietoisuus ja ymmärrys yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä on edelleen hyvin puutteellista. Sekaisin menevät esim. käsitteet yhteisötalous, yhteiskunnalliset yritykset, sosiaaliset yritykset ja yritysten yhteiskuntavastuu.

Tunnettavuuden lisääminen yhteiskunnallisista yrityksistä ja niiden mahdollisuuksista vaatii useita määrätietoisia erityisponnistuksia; esimerkiksi yleinen ja kohdennettu viestintä ja tiedotus, verkkosivuston perustaminen, opinnäytteet ja tutkimus, yrittäjyyskasvatus. Yhteiskunnallinen yritys tulee nähdä realistisena yritystoiminnan muotona, josta kyetään antamaan oikeaa ja riittävää tietoa esim. koulujen ja muiden oppilaitosten yrittäjyyskasvatuksessa, yritysneuvonnassa ja TE-palveluissa, rahoituksessa ja liiketoiminta- ja muun osaamisen kehittämisessä sekä liittyen julkisiin hankintamenettelyihin.

4.5 Vaikuttavuusperusteisuus rahoituksen ytimeen

Edistetään julkisten hankintojen vaikuttavuusperusteisuutta, sosiaalisten kriteereiden käyttöä ja innovatiivisia menettelyjä sekä arvioidaan uusien rahoitusmallien tarve ja laajentamismahdollisuudet.

Yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten kannalta markkinoiden kehittyminen vaikuttavuusperusteiseen, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväan suuntaan on tärkeää.

Vaikuttavuusperusteisia julkisia hankintoja lisäämällä sekä sosiaalista ja ekologista kestävyyttä painottavien kriteerien käytöllä hankinnoissa voidaan saavuttaa koko kansantaloudelle merkityksellistä yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja parantaa julkisen talouden kestävyttä. Markkinan kehittyminen lisää kannusteita ja mahdollisuuksia investoida yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittaamiseen ja arviointiin.

Vaikuttavuusperusteisissa hankinnoissa julkinen sektori ostaa suoritteiden sijaan vaikutuksia ja tilaaja määrittelee haluamansa lopputuloksen, ei sen tuottamisen tapaa. Maksu sidotaan todennetusti vaikutuksiin eli tilaajan etukäteen määrittelemien tulosten aikaansaamiseen. Vaikuttavuusperusteisten hankintojen kehittyessä tarvetta on edelleen kehittää arviointiosaamista, vertailukelpoisia mittareita ja seurannan käytäntöjä julkisissa hankinnoissa yhdessä palveluiden tuottajien kanssa sekä levittää hyviä malleja laajalle, mikä helpottaa myös yhteiskunnallisten yritysten omaa vaikutusten seurantaa.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu, että yhteiskunnalliset yritykset tuottavat yhteiskunnallisia innovaatioita, kun ne etsivät uusia ratkaisumalleja yhteiskunnan ongelmiin. Sosiaalinen innovaatio on uusi toimintatapa, tuote tai prosessi, jolla vastataan asiakkaiden tarpeisiin, ratkaistaan ongelmia, tuotetaan uusia ratkaisuja ja lisätään hyvinvointia yhteiskunnassa. Olemassa olevat rahoitusmekanismit tunnistavat kuitenkin huonosti sosiaalisten innovaatioiden luonteen. Rahoitusmekanismien osalta tulisi selvittää sosiaalisten innovaatioiden kehittämisen ja skaalaamisen kehittämistarpeet ottaen huomioon yhteiskunnallisten yritystoiminnan erityispiirteet muun muassa eri yhtiömuotojen osalta.

Julkinen sektori voi vauhdittaa sosiaalisten innovaatioiden kehittämistä, kaupallistamista ja levittämistä myös innovatiivisten julkisten hankintojen avulla. Hankinta-Suomen strategiassa tavoitteena on nostaa innovatiivisten hankintojen osuus kaikista hankinnoista 10 %:iin. Tavoitteen toteutumisessa on huomioitava myös sosiaalisten innovaatioiden edistäminen.

Erilaisiin rahoitustarpeisiin on olemassa runsaasti erilaisia rahoitusmuotoja. Viime aikoina rahoitusmuodoista mielenkiintoa ovat herättäneet myös erilaiset pääomallinat. Suomessa rahoitusta on kerätty esimerkiksi joukkorahoituksen ja joukkovelkakirjojen avulla. Tulisi selvittää uusia yhteisöllistä toimintaa tukevia ja/tai vaikuttavuuteen perustuvia rahoitusmalleja, esim. rahoituksen ml. joukkorahoitus yhdistäminen rahoitusvälineisiin. On syytä arvioida myös sosiaalisen rahaston perustamisen tarve.

4.6 Tilastointia, tietopohjaa ja datankeruuta vahvistettava

Kansallista menettelyä yhteiskunnallisten yritysten tilastojen ja luotettavamman tietopohjan aikaansaamiseksi kehitetään yhteistyössä kansallisen tilastoista vastaavan viranomaisen kanssa, huomioiden Euroopan unionin käyttöön tuotettava tilastotieto.

Tilastoinnin asiakokonaisuus vaatii kiireellisesti jatkoselvitystä ja toimia tilastoinnin ja näin Suomen tilanteen läpinäkyvyyden parantamiseksi.

Tilastointi ja muu tiedontuotanto yhteiskunnallisista yrityksistä on Suomessa hyvin puutteellista ja hajanaista. Pienen osan suomalaisista yhteiskunnallisista yrityksistä tunnistaa Yhteiskunnallinen yritys -merkistä (262 kpl) tai yhteiskunnallisten yritysten Arvoliiton jäsenyydestä (65 kpl). Sosiaalisten yritysten rekisteristä löytyy yhteiskunnallisia yrityksiä, joiden yhteiskunnallinen tavoite on työllistää osatyökykyisiä tai pitkäaikaistyöttömiä. Tällä hetkellä rekisterissä on 21 sosiaalista yritystä.

ETLA:n vuonna 2015 toteuttaman selvityksen mukaan yhteiskunnallisia yrityksiä olisi noin 19 000. Strategiatyötä varten tilatun Harri Kostilaisen selvityksen mukaan Suomessa on noin 1 700 yhteiskunnallista yritystä. Näistä yli puolet on lähinnä julkiselle sektorilla sosiaali- ja terveysalan palveluja tuottavia yhdistyksiä. Yhteenlaskettu liikevaihto on noin 5,8 miljardia euroa. Työpaikkoja on yli 50 000.

Yhteiskunnallisten yritysten määräarviot vaihtelevat huomattavasti selvityksissä käytettyjen erilaisten määrittelykriteereiden vuoksi

Strategian ja toimintasuunnitelman toteuttaminen sekä erityistoimien oikea ja tarkoituksenmukainen kohdentaminen edellyttävät luotettavaa ja riittävää tietoa yhteiskunnallisista yrityksistä ja niiden toimintaympäristöstä. Tilastointia tulee kehittää niin, että Suomessa seurattavat tiedot ovat vertailukelpoiset myös eurooppalaisella tasolla. Eurostat on toteuttanut ”satelliittitilien” perustamista koskevaa hanketta, jolla tällaista yhtenäistä tilastointia yhteiskunnallisista yrityksistä on jo kehitetty ja johon Euroopan komissio on rohkaissut mukaan jäsenmaiden tilastotuotannosta vastaavia (Suomessa Tilastokeskus). Eräistä muista EU-jäsenvaltioista on jo saatavissa kokemuksia, joita voitaisiin hyödyntää kehittämistyössä (esim. Portugal, Luxembourg). Euroopan tilastoviranomaisen Eurostatin johdolla vertailukelpoinen unionin tasoinen tilastointi voi olla mahdollista, vaikka eri maissa yhteiskunnallinen yrittäjyys ja sen määritelmät voivatkin poiketa toisistaan.

Patentti- ja rekisterihallitus kerää Suomessa kaupparekisteriin kaikkia yrityksiä koskevat perustiedot, mutta sieltä ei ole saatavissa systemaattista ja tilastoitavissa olevaa tietoa yhteiskunnallisista yrityksistä. Tulisi selvittää mahdollisuudet seulotumman tiedon tuottamiseen järjestelmistä. Myös Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos on tilastoviranomainen, jonka kautta voi olla mahdollista saada tietoa liittyen yhteiskunnallisiin yrityksiin.

4.7 Tutkimusta lisättävä

Korkeakoulut, lukiot ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjät lisäävät opetusta yhteiskunnallisista yrityksistä. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot huomioivat yhteiskunnalliset yritykset tutkimuksessa, henkilökuntarekrytoinneissa ja koulutusvas-tuidensa puitteissa koulutussisällöissä. Tavoitteena on, että korkeakoulujen TKI-kump-panuusverkostoihin kuuluu myös yhteiskunnallisia yrityksiä.

Suomalaisissa korkeakouluissa ja yliopistoissa ei ole yhteiskunnalliseen yritystoimintaan varsinaisesti keskittyviä tutkimus- ja koulutusohjelmia tai professuureja. Aihetta sivuavaa tutkimusta on jonkin verran. Tutkimukseen perustuvaa tietoa yhteiskunnallisesta yritystoiminnasta ja sen vaikutuksista on vähän. Soveltavan tutkimuksen lisääminen esim. toimien sekä niiden suuntaamisen ja vaikuttavuuden tueksi on tarpeen. Yrittäjyyskasvatuksessa ei huomioida yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintamallia.

Esimerkiksi osuuskuntien, kansalaisjärjestöjen ja muun yritystoiminnan tutkimukseen tarvittaisiin eri osa-alueiden välille yhteistyötä ja verkostoitumista.

Ulkomailla tehtyä yhteiskunnallisiin yrityksiin liittyvää tutkimusta olisi Suomessa seurattava ja pyrittävä hyödyntämään nykyistä paremmin.

Koulujen ja oppilaitosten yrittäjyyskasvatus voi käytännössä perustua osuuskuntamalliin, mikä tuo opiskelijoille ja myös opettajille yhteisöllisen yritystoiminnan tapaa tutummaksi. Yrittäjyyskasvatuksessa tulisi nostaa yhteiskunnallinen yrittäjyys selvästi esiin varteeno-tettavana tulevaisuuden vaihtoehtona. Nuoret toivovat arvojen mukaista työelämää ja voivat olla myös itse luomassa sitä yhteiskunnallisina yrittäjinä.

ERÄIDEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

Sosiaalinen innovaatio

Sosiaalisilla innovaatioilla tarkoitetaan sellaisia säännösjärjestelmien, politiikan, organisaattorien rakenteiden ja toimintamallien uudistuksia, jotka parantavat yhteiskunnan taloudellista ja sosiaalista suoritus- ja toimintakykyä niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. Kyse ei ole hyvin rajatusta uudesta tavasta toimia vaan innovaatiosta, joka on levitettävissä laajemmalti ja joka edustaa jonkinlaista jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Useimmiten sosiaaliset innovaatiot liittyvät yhteiskunnan toimintaan, terveyteen ja hyvinvointiin, koulutukseen ja työoloihin. Sosiaalinen innovaatio on usein uudenlainen yhdistelmä useista jo olemassa olevista käytännöistä. Yleistä niille on eri alojen ja organisaatioiden rajojen ylittäminen ja aikaisemmin kohtaamattomien yksilöiden tai ryhmien yhteen saattaminen. Sosiaalisilla innovaatioilla nähdään merkittävä rooli kansalaisyhteiskunnan vahvistamisessa.

Sosiaalinen yritys

Sosiaalisia yrityksiä koskeva laki (L1351/2003) tuli Suomessa voimaan vuonna 2004. Sosiaalinen yritys tuottaa liiketaloudellisin periaattein hyödykkeitä ja tarjoaa työntekomahdollisuuksia erityisesti henkilöille, joilla vamma tai sairaus vaikeuttaa työllistymistä. Muista yrityksistä sosiaalinen yritys eroaa siinä, että sen palveluksessa olevista henkilöistä vähintään 30 prosenttia tulee olla osatyökykyisiä tai yhteensä vähintään 30 prosenttia osatyökykyisiä tai pitkäaikaistyöttömiä. Kompensaationa sosiaaliset yritykset saavat palkkatukea muita työnantajia edullisimmin ehdoin. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää rekisteriä Suomessa toimivista sosiaalisista yrityksistä. Rekisteröityjen sosiaalisten yritysten määrä on kuitenkin ollut laskussa. Huippuvuonna 2009 yrityksiä oli rekisterissä 212, kun taas tammikuussa 2021 niitä oli enää 21.

Kaikki yhteiskunnalliset yritykset eivät ole sosiaalisia yrityksiä ja päinvastoin. Yhteiskunnallinen yritys on sosiaalista yritystä laajempi käsite. Sosiaalisen yrityksen yhteiskunnallinen tavoite on työllistää vaikeasti työllistyviä, kun taas yhteiskunnallinen yritys voi pyrkiä myös muunlaisen yhteiskunnallisen hyvän tuottamiseen. Laki sosiaalisista yrityksistä ei esimerkiksi sisällä vaatimusta voitonjaon rajoittamisesta, toisin kuin yhteiskunnallisen yrityksen määritelmä.

Vastuullinen liiketoiminta

Vastuullisella liiketoiminnalla tarkoitetaan sitä, että yritys ottaa huomioon yrityksen oman toiminnan sekä sen arvoketjun vaikutukset ihmisiin, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Tarkemmin sanottuna yritys pyrkii tunnistamaan ja ehkäisemään toiminnan kielteiset

vaikutukset sekä tarvittaessa korjaamaan mahdolliset vahingot, jotka se on aiheuttanut tai joissa se on ollut osallisena. Vastuullinen liiketoiminta siis kytkeytyy yritystoiminnasta ihmisille ja ympäristölle aiheutuvien riskien hallintaan. Vastuullisesta liiketoiminnasta voidaan myös käyttää termejä yhteiskuntavastuu tai yritysvastuu. Vastuullisen liiketoiminnan ohjeena toimivat kansainvälisesti sovitut standardit, kuten YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet ja OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille. Vastuullisuus on tapa toimia eikä sitä tule sekoittaa esimerkiksi hyväntekeväisyyteen, joka on usein kokoelma hyviä tekoja vailla linkkiä yrityksen strategiseen johtamiseen.

Vaikuttavuussijoittaminen

Vaikuttavuussijoittamisella tarkoitetaan tietoisesti taloudellisen tuoton lisäksi etukäteen määriteltyä yhteiskunnallista hyötyä, jonka syntymistä myös mitataan. Tätä voidaan pitää vastuullisen sijoittamisen kehittyneempänä muotona. Käytännössä vaikuttavuussijoittajia voivat olla kaikki pääomaa hallinnoivat tahot, kuten julkinen sektori, EU ja yksityiset sijoittajat ja yritykset. Rahoituksen kanavia ovat esimerkiksi sosiaaliset pankit ja erilaiset välitysorganisaatiot, joukkorahoituksen alustat ja vaikuttavuusinvestointiin keskittyneet rahastonhoitajat. Vaikuttavuussijoittamisen maailman markkina on kasvanut voimakkaasti viime vuosina ja on nykyisin noin 500 miljardia US dollaria. Markkinan voimakas kasvu näyttää jatkuvan edelleen.

Social Impact Bond on yksi vaikuttavuusinvestoinnin tapa. Siinä yksityinen pääoma kantaa pääosin lopputuloksen tuottamiseen liittyvän taloudellisen riskin ja julkinen sektori maksaa toimintaan sijoitetun pääoman takaisin ja sille erikseen sovitun tuoton vain, jos lopputulokseen päästään todistetusti. Tulosindikaattorien perusteella maksettava tulospalkkio on lähtökohtaisesti vain osa uudenlaisen toiminnan aikaansaamasta säästöstä ja muusta taloudellisesta hyödystä.

Yhteisötalous

EU:ssa yhteisötalouden määrittelyssä on käytetty usein lyhennettä CMAF. Tällöin yhteisötalous käsitetään osuuskuntien (co-operatives), keskinäisten yhtiöiden (mutuals), yhdistysten (associations) ja säätiöiden (foundations) muodostamana taloudellisena toimintana. Määritelmä perustuu siis yhteisöjen juridiseen muotoon. Usein yhteisötalous nähdään rinnakkaisena valtavirran taloudelle ja sille asetetaan muiden toimintaa täydentävä tehtävä: sen odotetaan edistävän paikallisten tai piilevien resurssien käyttöönottoa, purkavan markkinoiden jäykkyyttä sekä lisäävän yritteliäisyyttä ja hajautettua tuotantoa. Edellä mainitun määrittelyn mukaisesti Euroopassa yhteisötalouden piirissä on 14,5 miljoonaa työntekijää; noin 6,5 prosenttia EU-27-maiden työllisistä.

Yhteiskunnallisten yritysten strategia

Yhteiskunnallinen yritys harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi ja käyttää suurimman osan voitostaan tavoitteensa edistämiseen. Toiminnassa korostuu vastuullisuus, avoimuus ja läpinäkyvyys sekä hallintomallissa osallisuus ja demokratia.

Strategian lähtökohtana on, että yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan erityispiirteet tunnustetaan, mutta erityistä säädöspohjaa tai erityiskohtelua ei luoda. Sen sijaan yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä vahvistetaan mm perustamalla valtakunnallinen, verkostomaisesti toimiva osaamiskeskus.

Verkkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-884-4

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi